

अनुसूचित जमाती व इतर पारंपारिक वन निवासी (वन हक्कांची मान्यता) अधिनियम २००६ व नियम २००८ आणि सुधारीत नियम, २०१२ अंतर्गत राज्यातील वनहक्क धारकांना शासनाच्या सर्व योजनांचा लाभ देणेबाबत.

**महाराष्ट्र शासन
आदिवासी विकास विभाग**

शासन निर्णय क्रमांक: वहका -२०२३/प्र.क्र.२१८/का-१४

आदिवासी विकास विभाग, मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२

दि.१३ मार्च, २०२४

वाचा:

१. अनुसूचित जमाती व इतर पारंपारिक वननिवासी (वनहक्कांची मान्यता) अधिनियम, २००६ आणि नियम २००८ व सुधारित नियम २०१२.
२. जनजाती कार्य मंत्रालय यांचे दि.१५/१/२०१९ रोजीचे पत्र
३. आदिवासी विकास विभाग शासन निर्णय क्र.वहका-२०२१/प्र.क्र.१८७/का-१४, दि.१२/९/२०२२
४. जनजाती सल्लागार परिषद दि.११/१०/२०२३ रोजी पार पडलेली बैठक.
५. मा.मंत्रिमंडळाची दि.११/०३/२०२४ रोजी पार पडलेली बैठक.

प्रस्तावना -

अनुसूचित जमाती व इतर पारंपारिक वन निवासी (वनहक्कांची मान्यता) अधिनियम, २००६ दि.३१.१२.२००७ पासून राज्यात लागू करण्यात आला असून सदर कायद्याची अंमलबजावणी दि.०१.०१.२००८ पासून राज्यात करण्यात येत आहे. सदर अधिनियमाच्या कलम ३ (१) अन्वये अनुसूचित जमाती व इतर पारंपारिक वन निवासी यांना वैयक्तिक व सामूहिक वनहक्क किंवा दोहोंचे धारणाधिकार मिळण्याचे अधिकार प्राप्त झालेले आहेत. सदर अधिनियमाच्या नियम १६ अनुसार व वनहक्क धारकांना सर्व योजनांची लाभ देण्याची तरतूद असतांना देखील वनहक्क धारकांना विविध विभागाच्या शासकीय योजनांचा लाभ देतांना भारतीय वन अधिनियमांतील तरतूदींची अडचण येत असल्याने वन विभागाकडून त्यास प्रतिबंध करण्यात येतो. त्यामुळे वनहक्क धारकांना विविध योजनांचा लाभ देण्यासाठी लोकप्रतिनिधी, विविध संघटना यांचेकडून वारंवार मागणी करण्यात येते. अनुसूचित जमाती व इतर पारंपारिक वन निवासी (वन हक्कांची मान्यता) अधिनियम २००६ व नियम २००८ आणि सुधारीत नियम, २०१२ मधील नियम १६ अन्वये वनहक्क दावे मंजूरीनंतर वनहक्क धारकांना सर्व शासकीय योजनांचा लाभ देण्याची तरतूद असून ओरिसा राज्यात सर्व शासकीय योजनांचा लाभ वनहक्क धारकांना देण्यात येत असल्याने याबाबतचा प्रस्ताव मा.मंत्रीमंडळासमोर सादर करण्याबाबत दि.११/१०/२०२३ रोजी पार पडलेल्या जनजाती सल्लागार परिषदेच्या बैठकित निर्देश देण्यात आले होते. त्यास अनुसरून वनहक्क धारकांना सर्व शासकीय योजनांचा लाभ अनुज्ञेय करण्याबाबतचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधिन होता.

शासन निर्णय -

अनुसूचित जमाती व इतर पारंपारिक वन निवासी (वन हक्कांची मान्यता) अधिनियम २००६ व नियम २००८ आणि सुधारीत नियम, २०१२ मधील नियम १६ अनुसार राज्यातील वनहक्क धारकांना सर्व शासकीय योजनांचा लाभ देण्यात यावा. वनहक्क धारकांना सोबत जोडलेल्या विवरणपत्रा मध्ये नमूद केलेल्या सर्व शासकीय योजनांचा लाभ देण्यात यावा. तसेच सोबत जोडलेल्या विवरणपत्रा व्यतिरिक्त अन्य अनुज्ञेय अशा सर्व शासकीय योजनांचा लाभ देण्यात यावा वनहक्क धारकांना योजना/कामे यांचा लाभ देतांना पुढीलप्रमाणे कार्यवाही करण्यात यावी.

१. वनहक्क धारकांमध्ये ते ज्या शासकीय योजनांच्या लाभास पात्र आहेत त्याबाबत जनजागृती करण्यात यावी .
२. ज्या योजनांचे लाभ वनहक्कधारकांना त्यांच्या मागणीनुसार वैयक्तिक रित्या देणे शक्य आहे,अशा योजनांचा लाभ विनाविलंब वनहक्क धारकांना देण्यात यावा.
३. सामुहिकरित्या शासकीय योजनांचे लाभ वनहक्क धारकांना मिळण्याच्या दृष्टीने वनपट्टे दिलेल्या वनहक्क धारकांचे क्षेत्रनिहाय समूह (Cluster) तयार करण्यात यावेत.
४. क्षेत्रनिहाय समूह तयार केल्यावर वनहक्क धारकांच्या मागणीनुसार ज्या योजनांचा लाभ एकत्रितरित्या वनहक्क धारकांना देणे शक्य आहे, त्याबाबत कालबद्ध आराखडा तयार करून विविध शासकीय योजनांचे लाभ अभिसरणाच्या माध्यमातून वनहक्क धारकांना देण्यात यावेत.
५. उपरोक्त नमूद सामुहिकरित्या शासकीय योजनांचे लाभ देण्याच्या अनुषंगाने कालबद्ध आराखडा तयार करण्याची कार्यवाही आदिवासी विकास विभागाच्या वाचा येथील अनु.क्र.३ मधील दि.१२/९/२०२२ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये सामुहिक वनहक्कांचे संवर्धन व व्यवस्थापन आराखडे तयार करणे व त्याची अंमलबजावणी करण्यासाठी प्रकल्प अधिकारी,एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प यांच्या अध्यक्षतेखाली गठीत केलेल्या तालुका स्तरीय कन्व्हर्जन्स समितीने करावी.
६. सदर आराखड्यास मान्यता देण्याची कार्यवाही आदिवासी विकास विभागाच्या वाचा येथील अनु.क्र.३ मधील दि.१२/९/२०२२ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये सामुहिक वनहक्कांचे संवर्धन व व्यवस्थापन आराखडे तयार करणे व त्याची अंमलबजावणी करण्यासाठी जिल्हाधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखाली गठीत केलेल्या जिल्हास्तरीय कन्व्हर्जन्स समितीने करावी.
७. वनहक्क धारकांना ज्या शासकीय योजनांचे लाभ देण्यास काही अडचणी उद्भवत असतील,अशा प्रकरणी अडचणींचे निराकरण जिल्हाधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखालील गठीत केलेल्या जिल्हास्तरीय कन्व्हर्जन्स समितीने त्वरीत

करुन अशा योजनांचे लाभ वनहक्क धारकांना मिळतील याची खातरजमा करावी.

सदर शासन निर्णय हा दि.११/३/२०२४ रोजीच्या मंत्रिमंडळाच्या बैठकीत दिलेल्या मान्यतेनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक संकेतांक २०२४०३१४१०४८४९१०२४ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(सतीश वि.कोवे)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा.राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मुंबई.
२. मा.सभापती, महाराष्ट्र विधानपरिषद, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई.
३. मा.अध्यक्ष, महाराष्ट्र विधानसभा, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई.
४. मा.विरोधी पक्षनेता विधानपरिषद/विधानसभा, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई.
५. मा.उपसभापती, महाराष्ट्र विधानपरिषद, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई.
६. मा.उपाध्यक्ष, महाराष्ट्र विधानसभा, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई.
७. मा.मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
८. मा.उपमुख्यमंत्री यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
९. मा. सर्व मंत्री, यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
१०. मा. सर्व राज्यमंत्री, यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
११. मा. विधानसभा / विधान परिषद, सदस्य सर्व
१२. मुख्य सचिव, यांचे उप सचिव, मंत्रालय, मुंबई
१३. अ.मु.स./प्र.स./सचिव, विभाग सर्व, मंत्रालय मुंबई.
१४. आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक
१५. आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे
१६. सर्व जिल्हाधिकारी,
१७. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य सहकारी आदिवासी विकास महामंडळ, नाशिक
१८. व्यवस्थापकीय संचालक, शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ, नाशिक.
१९. अपर आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक/ठाणे/अमरावती/नागपूर.

२०. सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद,
२१. सर्व जिल्हा कृषी अधिकारी,
२२. सर्व प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प
२३. सर्व कार्यकारी अभियंता, जलसंपदा विभाग
२४. सर्व कार्यकारी अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम विभाग
२५. महालेखापाल, महाराष्ट्र-१ मुंबई (लेखा परिक्षा)
२६. महालेखापाल, महाराष्ट्र-२ नागपूर (लेखा परिक्षा)
२७. सर्व नियंत्रक अधिकारी, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
२८. निवडनस्ती कार्यासन १४

शासन निर्णय क्र.आवि-२०२३/प्र.क्र.२१८/का-१४, दि.१३ मार्च, २०२४ सोबतचे विवरणपत्र
वनहक्क धारकांना लाभ द्यावयाच्या योजना व कामे

अ.क्र.	Scheme and Work Name	योजना व कामाचे नाव
१	Pradhan Mantri Krushi Sinchan Yojana (PMKSY)	प्रधानमंत्री कृषी सिंचन योजना
२	Central and State Krishi Yantrikikaran Abhiyan	केंद्र आणि राज्य कृषी यांत्रिकीकरण अभियान
३	Rashtriya anna suraksha abhiyan	राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान
४	Birsa Munda Krishi Kranti Yojana ...	बिरसा मुंडा कृषी क्रांती योजना
५	Integrated Horticulture Development Abhiyan	एकात्मिक फलोत्पादन विकास अभियान
६	Dry Area Development Scheme	कोरडवाहू क्षेत्र विकास कार्यक्रम
७	Bhausahab Phundkar orchard Yojana	भाऊसाहेब फुंडकर फळबाग लागवड योजना
८	National Krishi Development Yojana	राष्ट्रीय कृषी विकास योजना -
१०	Mukhyamantri Shashwat Krishi Sinchan Yojana	मुख्यमंत्री शाश्वत कृषी सिंचन योजना
११	Pradhanmantri Crop Insurance Yojana	प्रधानमंत्री पिक विमा योजना
१२	Construction of PMAY-G House Building	प्रधानमंत्री आवास योजनेत मंजूर घराच्या इमारतीचे बांधकाम
१३	Construction of State scheme Houses Building	राज्य योजनेत मंजूर घरांच्या इमारतीचे बांधकाम
१४	Construction of Pebble peripheral/farm/field Bund	शेतजमीन लगत गारगोटी बंधारा बांधणे
१५	Construction of Earthen contour Bund	मातीचा समोच्च बांध बांधणे
१६	Construction of Pebble contour Bund	गारगोटी समोच्च बांध बांधणे
१७	Construction of Stone contour Bund	दगडी समोच्च बांध बांधणे
१८	Construction of Earthen graded Bund	विविध मातीचा प्रकार असलेला बांध बांधणे
१९	Construction of Pebble graded Bund	विविध गारगोटी प्रकार बांध बांधणे
२०	Construction of Stone graded Bund	विविध दगडी प्रकार बांध बांधणे
२१	Development of Silviculture Grasslands	सिल्विपाश्वर पद्धतीने गवताळ प्रदेशांचा विकास करणे.
२२	Levelling / shaping of Wasteland / Fallow land	पडीक/समतोल जमिनीचे सपाटीकरण
२३	Drainage of chaur or waterlogged areas Land	चौर किंवा पाणी साचलेल्या भागातील जमिनीचा निचरा
२४	Construction of Brushwood Check Dam	ब्रशवुड पद्धतीचा बंधारा बांधणे
२५	Construction of Boulder Check Dam	दगडी बंधारा बांधणे
२६	Construction of Gabion Check Dam	गॅबियन बंधारा चे बांधकाम
२७	Construction of Compost Pit	कंपोस्ट पिटचे बांधकाम
२८	Construction of Vermi Compost structure	वर्मी कंपोस्ट संरचना बांधणे

२९	Construction of NADEP Compost structure	NADEP कंपोस्ट संरचनेचे बांधकाम
३०	Construction of Berkeley Compost Pit	बर्कले कंपोस्ट पिटचे बांधकाम
३१	Construction of Irrigation Open Well	खुल्या विहिरीचे बांधकाम (सिंचन)
३२	Construction of Fish Drying Yards	मासे वाळवण्यासाठी यार्डचे बांधकाम
३३	Wasteland Line Plantation of Forestry Trees	पडीक जमिनीवर वृक्ष लागवड (वनीकरण)
३४	Line Plantation of Shelter Belt Trees	शेल्टरबेल्ट पद्धतीने वृक्षांचे वृक्षारोपण
३५	Block Plantation of Horticulture Trees in fields	शेतात फलोत्पादनाच्या झाडांची लागवड करणे
३६	Wasteland Block Plantation of Horticulture Trees	पडीक जमिनीत फलोत्पादन वृक्ष लागवड
३७	Block Plantation of Farm Forestry Trees in Fields	शेतातील वनीकरणाच्या उद्देशाने झाडांची लागवड लागवड करणे.
३८	Block Plantation of Forestry Trees in Fields	वनीकरणाच्या झाडांची लागवड करणे
३९	Wastelands Block Plantation of Forestry Trees	पडीक जमिनीत वनीकरणाच्या उद्देशाने वृक्ष लागवड
४०	Block Plantation of Sericulture Trees in fields	शेतात रेशीम (तुती) झाडांची लागवड करणे
४१	Wastelands Block Plantation of Sericulture Trees	पडीक जमिनीत रेशीम (तुती) झाडांची लागवड करणे
४२	Block Plantation of Bio drainage Trees in Fields	शेतात बायोड्रेनेज प्रजातीच्या झाडांची लागवड करणे.
४३	Wasteland Block Plantation of Bio Drainage Trees	पडीक जमिनीत बायोड्रेनेज प्रजातीच्या झाडांची लागवड करणे.
४४	Afforestation of wastelands using Forestry trees	वनीकरणाच्या झाडांचा वापर करून पडीक जमिनीवर वृक्षारोपण करणे.
४५	Construction of Earthen Gully Plugs	मातीच्या गल्ली प्लगचे बांधकाम
४६	Construction of Stone boulder Gully Plugs	दगडी गली प्लगचे बांधकाम
४७	Raising of Nursery	रोपवाटिका वाढवणे/तयार करणे.
४८	Construction of Mini Percolation Tank	छोट्या पाझर तलावाचे बांधकाम
४९	Construction of Farm Ponds	शेततळ्यांचे बांधकाम
५०	Construction of Recharge Pits	पुनर्भरण खड्डे बांधणे
५१	Construction of Sand filter for Bore well recharge	बोअरवेल पुनर्भरणासाठी वाळू फिल्टरचे बांधकाम
५२	Construction of Sand filter for Open well recharge	खुल्या विहीर पुनर्भरणासाठी मातीचे फिल्टर बांधणे
५३	Construction of Cattle Shelter	गुरांच्या निवाऱ्यासाठी शेड तयार करणे
५४	Construction of Goat Shelter	शेळी निवाऱ्यासाठी शेड तयार करणे
५५	Construction of Piggery Shelter	डुक्कर निवाऱ्यासाठी शेड तयार करणे
५६	Construction of Poultry Livestock Shelter	पोल्ट्री शेड तयार करणे
५७	Construction of Soak Pit	शोष खड्डा बांधकाम.

५८	Construction of Level Bench Terrace	लेव्हल बेंच टेरेसचे बांधकाम
५९	Construction of Upland Bench Terrace	अपलँड बेंच टेरेसचे बांधकाम
६०	Construction of Single Unit Toilets	सिंगल युनिट शौचालयाचे बांधकाम
६१	Construction of Staggered Trench	स्टॅगर्ड ट्रेंच ट्रेंचचे बांधकाम
६२	Construction of Food grain Storage Building for Community	अन्नधान्य साठवण इमारतीचे बांधकाम/गोडाऊन बांधकाम
६३	Repair and Maintenance of Food grain Storage Building for Community	अन्नधान्य साठवण इमारतीची दुरुस्ती व देखभाल करणे/ गोडाऊन देखभाल आणि दुरुस्ती
६४	Construction of Feeder Canal for Community	फीडर कालव्याचे बांधकाम
६५	Construction of distributary Canal for Community	वितरिक्त कालव्याचे बांधकाम
६६	Construction of minor Canal for Community	लघु कालव्याचे बांधकाम
६७	Construction of sub-minor Canal for Community	उप-मायनर कालव्याचे बांधकाम
६८	Construction of water courses for Community	जलकुंभांचे बांधकाम
६९	Lining of Feeder Canal	फीडर कालव्याचे अस्तरीकरण
७०	Lining of distributary Canal	वितरिक्त कालव्याचे अस्तरीकरण
७१	Lining of minor Canal	लघु कालव्याचे अस्तरीकरण
७२	Lining of sub-minor Canal	उप-मायनर कालव्याचे अस्तरीकरण
७३	Lining of water courses Canal	जलकुंभ कालव्याचे अस्तर
७४	Renovation of Feeder Canal	फीडर कालव्याचे नूतनीकरण
७५	Renovation of distributary Canal	वितरिक्त कालव्याचे नूतनीकरण
७६	Renovation of minor Canal	लघु कालव्याचे नूतनीकरण
७७	Renovation of sub-minor Canal	उप-मायनर कालव्याचे नूतनीकरण
७८	Repair and Maintenance of Feeder Canal	फीडर कालव्याची देखभाल आणि दुरुस्ती
७९	Repair and Maintenance of distributary Canal	वितरिक्त कालव्याची देखभाल आणि दुरुस्ती
८०	Repair and Maintenance of minor Canal	लघु कालव्याची देखभाल आणि दुरुस्ती
८१	Repair and Maintenance of sub-minor Canal	उप-मायनर कालव्याची देखभाल आणि दुरुस्ती
८२	Repair and Maintenance of water course	जलवाहिनी कालव्याची देखभाल आणि दुरुस्ती
८३	Development of chaur Land	चौर जमिनीचा विकास
८४	Construction of Boulder Check Dam	बोल्डर चेक डॅमचे बांधकाम
८५	Construction of Masonry/CC Check Dam	दगडी बांधकाम/सीसी चेक डॅमचे बांधकाम
८६	Repair and Maintenance of Earthen Check Dam	मातीच्या चेक डॅमची देखभाल आणि दुरुस्ती
८७	Repair and Maintenance of Boulder Check Dam	बोल्डर चेक डॅमची देखभाल आणि दुरुस्ती
८८	Repair and Maintenance of Masonry/CC Check Dam	दगडी बांधकाम/सीसी चेक डॅमची देखभाल आणि दुरुस्ती

८९	Repair and Maintenance of Gabion Check Dam	गॅबियन चेक डॅमची देखभाल आणि दुरुस्ती
९०	Repair and Maintenance of Vermi Compost structure	वर्मी कंपोस्ट संरचनेची देखभाल आणि दुरुस्ती
९१	Repair and Maintenance of NADEP Compost structure	NADEP कंपोस्ट संरचनेची देखभाल आणि दुरुस्ती
९२	Repair and Maintenance of Berkeley Compost Pit	बर्कले कंपोस्ट पिटची देखभाल आणि दुरुस्ती
९३	Repair and Maintenance of Compost Pit	कंपोस्ट पिटची देखभाल आणि दुरुस्ती
९४	Construction of Diversion Storm Water Drain	वादळाच्या पाणी निचरा करणाऱ्या ड्रेनचे बांधकाम
९५	Repair and maintenance of Diversion Storm Water Drain	वादळाच्या पाणी निचरा करणाऱ्या ड्रेनचे बांधकाम देखभाल आणि दुरुस्ती
९६	Repair and maintenance of parapet & platform of Irrigation Open Well	खुल्या विहिरीच्या पॅरापेट आणि प्लॅटफॉर्मची देखभाल आणि दुरुस्ती
९७	Construction of Irrigation Open Well for Groups	गटांसाठी सिंचन खुल्या विहिरीचे बांधकाम
९८	Repair and Maintenance of Fish Drying Yards	मासे सुकविण्याच्या मैदानाची देखभाल आणि दुरुस्ती
९९	Canal Line Plantation of Horticulture Trees	कालव्याच्या सभोवताली फलोत्पादन वृक्षांची लागवड
१००	Boundary Line Plantation of Horticulture Trees	सीमारेषेवर फलोत्पादन वृक्षांची लागवड
१०१	Boundary Line Plantation of Farm Forestry Trees	शेताच्या सीमारेषेवर वनीकरण वृक्षांची लागवड
१०२	Canal Line Plantation of Forestry Trees	कालव्याच्या सभोवताली वनीकरणाच्या झाडांची लागवड
१०३	Boundary Line Plantation of Forestry Trees	सीमारेषेवर वनीकरणाच्या झाडांची लागवड
१०४	Road side line plantation of Forestry Trees	रस्त्याच्या कडेला वनीकरणाच्या झाडांची लागवड
१०५	Boundary Line Plantation of Shelter Belt Trees	सीमारेषेवर शेल्टरबेल्ट पद्धतीने वृक्षांची लागवड
१०६	Road Line Plantation of Shelter Belt Trees	रस्त्याच्या शेजारी शेल्टर बेल्ट वृक्षांची लागवड
१०७	Along the coast Line Plantation of Coastal Shelter Belt Trees	किनारपट्टीवर शेल्टर बेल्ट वृक्षांची लागवड
१०८	Fields Block Plantation of Horticulture Trees	ब्लॉक पद्धतीने फलोत्पादन वृक्षांची लागवड
१०९	Wasteland Block Plantation of Farm Forestry Trees	ब्लॉक पद्धतीने शेता शेजारी वनीकरणाच्या झाडांची लागवड
११०	Along the coast Block Plantation of Forestry Trees	वनीकरणाच्या झाडांची लागवड
१११	Wasteland Block Plantation of Sericulture Trees	वेस्टलँड ब्लॉक रेशीम लागवडीच्या झाडांची लागवड
११२	Block Plantation of Bio drainage Trees in fields	शेतात जैविक निचरा झाडांची लागवड करणे

११३	Block Plantation of Bio drainage trees in Wastelands	पडीक जमिनीत जैविक निचरा वृक्ष लागवड करणे
११४	Repair and maintenance of Earthen Gully Plugs	मातीच्या गुली प्लगची दुरुस्ती आणि देखभाल
११५	Repair and maintenance of Stone boulder Gully Plugs	दगडी गली प्लगची दुरुस्ती आणि देखभाल
११६	Raising of Nursery	गटांसाठी रोपवाटिका उभारणे
११७	Raising of Nursery for Groups	रोपवाटिका उभारणे
११८	Construction of Fisheries Ponds	मत्स्यपालन तलावांचे बांधकाम
११९	Repair and maintenance of Fisheries Ponds	मत्स्यपालन तलावांची दुरुस्ती आणि देखभाल
१२०	Renovation of Fisheries Ponds	मत्स्यपालन तलावांचे नूतनीकरण
१२१	Construction of infrastructure for Liquid Bio Manure for Groups	गटांसाठी द्रव जैव खतासाठी पायाभूत सुविधांचे बांधकाम
१२२	Repair and Maintenance of Infrastructure for Liquid Bio Manure	द्रव जैव खतासाठी पायाभूत सुविधांची दुरुस्ती आणि देखभाल
१२३	Construction of Crematorium for community	समुदायासाठी स्मशानभूमीचे बांधकाम
१२४	Repair and Maintenance of Crematorium	स्मशानभूमीची दुरुस्ती आणि देखभाल
१२५	Construction of Community Water Harvesting Ponds	सामुदायिक जल संचयन तलावांचे बांधकाम
१२६	Construction of Fisheries Ponds for Community	समुदायासाठी मत्स्यपालन तलाव बांधणे
१२७	Repair and maintenance of Fisheries Ponds for Community	समुदायासाठी मत्स्यपालन तलावांची दुरुस्ती आणि देखभाल
१२८	Repair and maintenance of Community Water Harvesting Ponds for Community	समुदायासाठी सामुदायिक जल संचयन तलावांची दुरुस्ती आणि देखभाल
१२९	Renovation of Fisheries Ponds for Community	समाजासाठी मत्स्यपालन तलावांचे नूतनीकरण
१३०	Renovation of Community Water Harvesting Ponds for Community	सामुदायिक जल संचयन तलावांचे नूतनीकरण
१३१	Construction of Mitti Murram Roads for Community	समाजासाठी मुरम मातीच्या रस्त्यांचे बांधकाम
१३२	Repair and maintenance of Mitti Murram Roads for Community	मुरम मातीच्या रस्त्यांची दुरुस्ती आणि देखभाल
१३३	Construction of Embankment for community	समुदायासाठी तटबंधाचे बांधकाम

(सतीश कोवे)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन